

کیمیا: علم جهان، علم جان

مجموعه حکمت جاویدان | ۴ |

www.ketab.ir

انتشارات حکمت

سرشناسه: بورکهارت، تیتوس، ۱۹۰۸-۱۹۸۴ م.، Burckhardt, Titus

عنوان: کیمیا: علم جهان، علم جان، نویسنده: تیتوس بورکهارت

مترجمان: گلناز رعدی آذرخشی و پروین فرامرزی

مشخصات نشر: تهران: حکمت، ۱۳۸۷

مشخصات ظاهری: ۲۴۲ صفحه، شابک: 978-964-8713-57-2

وضعیت فهرست‌نویسی: فیپا

عنوان اصلی: Alchemy: Science of the Cosmos, Science of the Soul

یادداشت: کتاب‌نامه به صورت زیرنویس

یادداشت: نمایه

موضوع: کیمیا و کیمیاگری

شناسه افزوده: رعدی آذرخشی، گلناز، ۱۳۲۳-، مترجم

شناسه افزوده: فرامرزی، پروین، ۱۳۲۴-، مترجم

شناسه افزوده: خندق آبادی، حسین، ۱۳۵۷-

رده‌بندی کنگره: ۱۳۸۷ ۹۴۹ ب/۲۱ QD۳۱

رده‌بندی دیویی: ۵۴۰/۱۱۲

شماره کتاب‌شناسی ملی: ۱۵۲۶۴۷۰

سازمان اسناد و کتابخانه ملی
جمهوری اسلامی ایران

www.ketab.ir

این کتاب ترجمه‌ای است از:

Titus Burckhardt,

Alchemy: Science of the Cosmos, Science of the Soul,

translated from the Germany by William Stoddart,

Stuart & Watkins, 1967.

انتشارات حکمت

www.hekmat-ins.com • info@hekmat-ins.com • hekmatpub • 09394402251

نشانی دفتر و فروشگاه مرکزی: تهران، خیابان انقلاب، ابتدای ابوریحان، شماره ۹۴
کدپستی: ۱۳۱۵۶۹۴۴۵ • تلفن: ۶۶۴۶۱۲۹۲ / ۶۶۴۱۵۸۷۹ • نمابر: ۶۶۴۰۶۵۰۵

© (کلیه حقوق محفوظ و مخصوص انتشارات حکمت است) تکثیر، انتشار و بازنویسی این اثر یا قسمتی از آن به هر شیوه (از قبیل چاپ، فتوکپی، الکترونیکی، صوت و تصویر) بدون اجازه مکتوب ناشر ممنوع است و پیگرد قانونی دارد.

تیتوس بورکهارت

نویسنده:

گلناز رعدی آذرخشی | پروین فرامرزی

مترجمان:

حسین خندق آبادی

دبیر و ویراستار مجموعه:

حسن کریم زاده

طراح جلد:

پنجم/۱۴۰۱ شمسی/۱۴۴۴ قمری

نوبت چاپ:

۵۰۰ نسخه

شمارگان:

۹۷۸-۹۶۴-۸۷۱۳-۵۷-۲

شابک:

مؤسسه فرهنگی هنری حکمت

حروفچینی و صفحه‌آرایی:

شرکت چاپ و نشر کیمیای حضور

چاپ و صحافی:

۱۲۰۰۰ تومان

فهرست مطالب

۹	نمایه تصویرها و نمودارها
۱۱	مقدمه
۱۵	فصل ۱: خاستگاه کیمیاگری غربی
۲۷	فصل ۲: سرشت و زبان کیمیا
۳۹	فصل ۳: حکمت هرمسی
۶۵	فصل ۴: روح و ماده
۸۷	فصل ۵: سیارات و فلزات
۱۰۳	فصل ۶: چرخش عناصر
۱۰۹	فصل ۷: درباره ماده اولی
۱۲۷	فصل ۸: طبیعت کلی
۱۳۷	فصل ۹: 'طبیعت بر طبیعت غالب تواند شد'
۱۵۷	فصل ۱۰: گوگرد، جیوه و نمک
۱۶۹	فصل ۱۱: در باب 'نکاح کیمیاوی'
۱۷۷	فصل ۱۲: کیمیای دعا
۱۸۱	فصل ۱۳: تنور
۱۹۵	فصل ۱۴: داستان نیکلاس فلامل و همسرش پرنل
۲۰۹	فصل ۱۵: مراحل کار
۲۲۳	فصل ۱۶: لوح زمردین
۲۳۱	فصل ۱۷: نتیجه
۲۳۵	نمایه نام نویسندگان هرمسی و صوفیان به ترتیب زمانی
۲۳۷	منابع معیار
۲۳۹	نمایه

مقدمه

از 'عصر روشنگری' به بعد، که شامل زمان خود ما نیز هست، رسم بوده است که کیمیاگری را پیش قراول شیمی جدید به حساب آورند. به همین سبب، تقریباً همه دانشمندی که به نوشته‌های مربوط به کیمیاگری توجه داشته‌اند دلیلی نمی‌دیدند که آن را چیزی بیش از مراحل اولیهٔ اکتشافات بعدی شیمی به حساب آورند. این طرز نگاه و نگارانه به کیمیاگری دست‌کم این حسن را داشته که باعث شده است میان مجموعهٔ تجربهٔ فنی و سنتی آن - یعنی تهیهٔ فلزات، رنگ‌ها و شیشه - و شیوه‌های ظاهراً غیرمنطقی که به خودی خود نقش عمده‌ای در کیمیاگری دارند تمایز نهاده شود. از آنجا که این مجموعهٔ تجربه فنی به هیچ‌وجه بی‌اهمیت به حساب نمی‌آمده است، ناگزیر پای‌بندی سرسختانهٔ کیمیاگران به آن فرمول/اکسیر، که در علم شیمی معنایی نداشت، بسیار عجیب به نظر می‌رسید. مردم به آسانی نتیجه می‌گرفتند که میل سیری‌ناپذیر به ساختن طلا همیشه موجب شده است که اشخاصی به خرواری از نسخه‌های عجیب و غریب اعتقاد پیدا کنند، که اگر درست نگریسته شود، درخواهند یافت که چیزی بیش از نوعی کاربرست عامه‌پسند و خرافی فلسفهٔ طبیعی قدما نبوده است؛ به بیان دقیق‌تر، گویی کیمیاگران کوشیده بودند

تا، قدری با شیوه‌های مادی و قدری با فوت و فن‌های جادویی، مستقیماً به ماده‌اولی ارسطویی، یعنی 'زمینه' همه چیزها، دست یابند.

ظاهراً هرگز به خاطر کسی هیچ‌طور نکرده است که 'هنری' از این نوع، با وجود همه نابخردی و فریب‌کاری‌هایش، چگونه توانسته است طی قرن‌های متمادی خود را در دل فرهنگ‌های بی‌اندازه مختلف شرق و غرب جای دهد. به عکس، مردم تمایل بیشتری به قبول این نظر داشتند که تا یک قرن و اندی پیش همه بشریت در خواب احمقانه‌ای بوده است، و بیداری از آن فقط با دوره‌ما فرارسیده است، چنان‌که گویی توانایی روحانی - عقلانی آدمی - یعنی قوه تمیز میان واقعی و غیرواقعی - فی‌نفسه تابع نوعی تکامل ریستی بوده است.

آنچه این طرز نگاه به کیمیاگری را نقض می‌کند، اصل وحدت خاصی است که در نفس کیمیاگری جاری است: اوصاف این 'کار بزرگ' که محصول فرهنگ‌ها و قرون بسیار است، از طریق مجموعه‌ای از رمزهای پذیرفته‌شده برخی از ویژگی‌های اساسی ثابت را نشان می‌دهد که نباید آنها را از دیدگاه تجربی تبیین کرد. مبانی کیمیاگری هندی مانند کیمیاگری غربی است، و کیمیاگری چینی، با آنکه در فضای روحانی کاملاً متفاوتی شکل گرفته است، می‌تواند پرتوی بر آن دو افکند. اگر کیمیاگری به جز فریب‌کاری نبود، نحوه بیان آن در همه موارد گرافه‌کاری و نابخردی آن را برملا می‌کرد، اما در واقع می‌توان دید که کیمیاگری از همه علایم یک 'سنت' اصیل بهره‌مند است، بدین معنا که استادان کیمیاگری تعلیمی منسجم و سازگار - هرچند نه الزاماً نظام‌مند - و مجموعه مشخصی از قوانین را وضع و پیوسته شرح و تفسیر کرده‌اند. از این‌رو کیمیاگری نه محصول پیوندی تاریخی بشر است و نه محصول تصادفی آن، بلکه برعکس نشانه توانایی عمیق روح و جان است.

کسانی که دعوی 'روان‌شناسی عمقی' دارند و مدعی‌اند که در تمثیل

کیمیای پشوانه‌ای برای اثبات نظریهٔ 'ناخودآگاه جمعی' خویش یافته‌اند نیز همین نگرش را دارند.^۱

مطابق این نگرش، کیمیاگر، در جست‌وجوی رؤیاگونهٔ خود، مضامین خاصی از نفس خویش را آشکار می‌گرداند که پیش از این برایش ناشناخته بود و بدین طریق، ناآگاهانه، باعث نوعی آشتی میان خودآگاهی سطحی، خودمدار و روزمرهٔ خویش و نیروی شکل‌نگرفته (اما طالب شکل گرفتن) 'ناخودآگاه' جمعی می‌شود. می‌پندارند که این 'آشتی' موجب نوعی تجربهٔ رضایت درونی می‌شود، که از لحاظ ذهنی جای اکسیر کیمیای ادعایی را می‌گیرد. این طرز نگاه نیز، مانند آنکه قبلاً ذکر شد، بر این فرض مبتنی است که مقصود اصلی کیمیاگر ساختن طلا بوده است. تصور می‌کنند که کیمیاگر رفتار نوعی جنون یا خودفریبی می‌شده و به همین سبب مانند کسی که خواب‌نما شده می‌اندیشیده و عمل می‌کرده است. این تبیین از جهتی موجه است، زیرا به طریقی به حقیقت نزدیک می‌شود - فقط اگر فوراً از آن دور نشود! راست است که فرد مبتدی کم‌وبیش از واقعیت روحی، که کیمیاگری نوعی تشریف به آن است، ناآگاه است. و آن واقعیت در اعماق جان پنهان است، مع‌هذا این 'عمق مرموز' را نباید با هرج و مرج به اصطلاح 'ناخودآگاه جمعی' - به فرض که این مفهوم انعطاف‌پذیر معنای دقیقی داشته باشد - خلط کرد. 'چشمهٔ جوانی' کیمیاگران به هیچ‌وجه از شالودهٔ روانی مبهم نشأت نمی‌گیرد، بلکه از همان منشأیی جاری می‌شود که روح از آن سرچشمه می‌گیرد. این چشمه در آغاز 'کار' از نظر کیمیاگر پنهان است، نه از آن‌رو که درون سطح فرایندهای ذهنی آگاهانه اوست، بلکه چون فوق آن است. فرضیهٔ روان‌شناسان درست در آن دم باطل خواهد شد که دریابیم

1. See: Herbert Silberer, *Probleme der Mystik und ihre Symbolik*, Vienna, 1914; C.G. Jung, *Psychologie und Alchemie*, Zurich, 1944 and 1952, and *Mysterium Coniunctionis*, Zurich, 1955 and 1957.

کیمیاگران راستین هرگز در دام رؤیای خوش ساختن طلا نیفتاده بودند و هدف خود را همچون خواب‌گردها و یا از طریق 'فرافکنی‌های' منفعل مضامین ناهشیار نفس خویش دنبال نمی‌کردند! بلکه به عکس، روش سنجیده‌ای را دنبال می‌کردند که اصطلاح فلزشناختی آن - یعنی هنر تبدیل فلزات پست به نقره یا طلا - قطعاً بسیاری از پژوهندگان ناوارد را گمراه کرده است، گرچه این کار فی‌نفسه منطقی و مهم‌تر از آن، به‌راستی عمیق است.